

بررسی ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی

شهید صدوقی یزد

دکترسید جلیل میرمحمدی میبدی^۱، دکترسید سعید مظلومی محمود آبادی^۲، زهرا شریف پور^۳، حسن شهبازی^۳،

اعظم محمدلو^۳

نویسنده‌ی مسوول: یزد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، دانشکده‌ی بهداشت zahrasharifpoor@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: تدریس اثربخش، مجموعه رفتارهای معلم است که باعث دستیابی به اهداف آموزشی و بهبود بخشیدن به کیفیت آموزش می‌شود. بازخورد دانشجویان به عنوان مشتریان اصلی در آموزش، که برخی آن را تنها اطلاعات ملموس برای ارزشیابی فعالیت اساتید می‌دانند، اطلاعات ویژه‌ای را در اختیار مدرس قرار می‌دهد که وی می‌تواند در بهبود عملکرد و اثربخشی خود از آن‌ها بهره‌گیرد؛ لذا برآن شدیم ویژگی‌های تدریس اثربخش را از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد مورد بررسی قرار دهیم.

روش بررسی: مطالعه‌ی حاضر توصیفی _ تحلیلی از نوع مقطعی می‌باشد. جامعه‌ی مورد بررسی ۲۵۶ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی یزد بود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود که روایی و پایایی آن در مطالعات قبلی مورد تایید قرار گرفته بود، روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای طبقه‌ای بوده که پس از جمع‌آوری با استفاده از آزمون‌های آماری *ANOVA*، *Chi square* و *T-test* مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج این مطالعه نشان داده که اولویت‌های حیطه‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان به ترتیب ارتباط بین فردی، مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های فردی، مهارت ارزشیابی و رعایت قوانین آموزشی بود و به طور کلی مهم‌ترین ویژگی‌های تدریس اثربخش به ترتیب تسلط بر موضوع درس (۲/۷۶)، لحن و کلامی احترام‌آمیز (۲/۷۳) و حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او (۲/۷۷) بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به نظرات دانشجویان پیشنهاد می‌شود برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی مناسب و هدفدار جهت بهبود فرایند یاددهی-یادگیری و آشنایی اساتید با روش‌های نوین و موثر تدریس و استراتژی‌های آموزشی مبتنی بر تحقیقات همچنین تقویت مهارت‌های ارتباطی مدرسین و توجه به مولفه‌های این حیطه در گزینش، جذب و ارزشیابی آن‌ها پیشنهاد می‌گردد.

واژگان کلیدی: تدریس اثربخش، دیدگاه، دانشجویان، یزد

۱- دانشیار طب کار، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد

۲- استاد آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد

مقدمه

در جامعه‌ی امروز، آموزش و پرورش و دانشگاه از ارکان اصلی توسعه و پیشرفت در ابعاد مختلف به شمار می‌روند (۱ و ۲) و تحول اساسی و پایدار در هر جامعه‌ای در گرو متحول شدن نظام آموزش و پرورش آن جامعه می‌باشد (۳)؛ به عبارت دیگر شاید بتوان گفت رشد و شکوفایی هر یک از علوم کشورهای جهان، بستگی به کیفیت عرضه‌ی آن از سوی مراکز آموزشی به ویژه آموزش عالی و چگونگی نظام انتقال اطلاعات برنامه‌ریزی شده آموزشی به فراگیران دارد (۴ و ۵).

هنگامی که سخن از آموزش و پرورش یا آموزش عالی به میان می‌آید، مفاهیمی همچون معلم و به ویژه تدریس به مراتب بیشتر از سایر متغیرهای مربوط نمایان می‌شود، تا آنجا که حتی عده‌ای تدریس را مترادف با آموزش و پرورش تلقی کرده‌اند (۱).

آموزش کار آسانی نیست (۵) و به مراتب بیشتر از انتقال ساده اطلاعات می‌باشد (۶). تدریس فعالیتی آگاهانه و هدفدار است که نیاز به استفاده و تلفیق حرکت‌ها و فعالیت‌های ویژه در موارد و زمینه‌های خاص، مبتنی بر دانش و درک فراگیران و ایجاد تغییر در آن‌ها می‌باشد (۷ و ۸) که توسط معلم طراحی، اجرا و ارزشیابی می‌شود (۷). لذا مدرسین نیاز به شناخت چالش‌های رو در روی فراتر رفتن از انتقال صرف اطلاعات در آموزش موثر دارند (۸).

کیفیت آموزش فرایندی چند بعدی است و دارای پیامدهای کوتاه مدت و طولانی مدت می‌باشد؛ لذا اثربخشی آن نیز باید از جنبه‌های متعددی بررسی شود (۹-۱۱) و این امر مستلزم نگاه جدی به تمام عوامل درگیر با فرآیند یاددهی-یادگیری است (۱۲).

هنگامی که از تدریس اثربخش صحبت می‌شود منظور ما عملکرد موثر معلمان می‌باشد و موفقیت در تدریس اثربخش کار آسانی نیست (۱۳). تدریس در محیط دانشگاه همیشه

اثربخش نیست (۱۴) امروزه مدرسان با گروه‌ها و مشخصات دموگرافیک متنوع‌تر و پیچیده‌تر و همچنین با توانایی مختلف فراگیران نسبت به هر زمان دیگر روبرو هستند و در صورتی می‌توانند پاسخگوی نیازهای منحصر به فرد این فراگیران باشند که با ویژگی‌های خاص آنان آشنا بوده و روش‌های تدریس خود را با نیازها و امکانات فردی و گروهی فراگیران هماهنگ کرده، جهت رفع نارسایی‌های روش خود و اصلاح و بهبود آن گام بردارد ولی به دلایل مختلفی آن‌ها به اندازه‌ی کافی پاسخگوی این شرایط نیستند (۱۶ و ۱۵، ۵).

گرچه مدرسان دانشگاهی معمولاً از نظر دانش محتوایی مرتبط با رشته‌ی خودشان قوی هستند، اما بسیاری از آن‌ها دانش محدودی درباره‌ی نظریه‌ها و الگوهای تدریس دارند (۱۴). ابتدایی‌ترین تعریف تدریس اثربخش عبارت از توانایی معلم برای کمک کردن به فراگیران در رسیدن به استانداردهای بالا می‌باشد (۱۷)؛ به عبارت دیگر مجموعه‌ی رفتارهای معلم است که باعث دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری بهتر فراگیر می‌شود (۱۸ و ۱۹) و در آموزش عالی نیز تدریس اثر بخش معمولاً با ارتقای فرصت‌های یادگیری اثربخش برای دانشجویان تعریف می‌شود (۱۴). تدریس اثربخش باید منظم و برنامه‌ریزی شده باشد و موجب ارتقای انگیزه، نشاط، نوآوری و افزایش کارایی استاد و دانشجو شود (۱۸ و ۱۹).

استادان گران‌بهارترین رکن دانشگاه و نظام آموزش عالی (۲۰، ۱۹، ۱۲) و اساسی‌ترین عامل برای ایجاد موفقیت در تحقق اهداف آموزشی می‌باشند (۲۲ و ۲۱، ۳). در حال حاضر بیشتر از همیشه پژوهش‌هایی جهت راهنمایی در مورد ویژگی‌های تدریس و استاد موثر که به عملکرد مطلوب فراگیران کمک می‌کند، وجود دارد (۲۳) و مطالعات مختلفی به وضوح نشان داده‌اند که کیفیت تدریس عمده‌ترین تعیین کننده یادگیری و پیشرفت فراگیران می‌باشد (۲۷-۲۴ و ۱۳، ۱۰) تدریس اثربخش با تربیت و آماده سازی معلم اثربخش آغاز می‌شود (۲۳). معلمان اثر بخش، مشتاق و دارای انگیزه و

شده‌ایم ویژگی‌های تدریس اثربخش را از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد را بررسی کنیم.

روش بررسی

مطالعه‌ی حاضر یک مطالعه‌ی توصیفی-تحلیلی به صورت مقطعی بود که در زمستان سال ۱۳۹۰ در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام گرفت. جامعه‌ی مورد بررسی ۲۶۵ نفر از دانشجویان این دانشگاه که در دانشکده‌ها و مقاطع مختلف مشغول تحصیل بوده که به طور چند مرحله طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بوده که توسط رضوانی و درتاج راوری (۲۱) در کرمان استفاده شد که این پرسشنامه شامل دو بخش بوده که بخش اول آن مربوط به ویژگی‌های فردی دانشجویان (سن، جنس، مقطع تحصیلی، ترم تحصیلی و دانشکده‌ی محل تحصیل) و بخش دوم آن نیز شامل ۳۴ سوال بوده که در ۵ حیطه ارتباط بین فردی (۵ سوال)، مهارت‌های تدریس (۱۲ سوال)، ویژگی‌های فردی (۹ سوال)، مهارت ارزشیابی (۴ سوال) و رعایت قوانین آموزشی (۴ سوال) گروه بندی شدند. پرسشنامه در مقیاس لیکرت سه گزینه‌ای به صورت کم اهمیت، با اهمیت، مهم که به ترتیب امتیاز ۱ تا ۳ به آنها اختصاص داده شد طراحی گردید. از مجموع ۳۰۰ پرسشنامه‌ای که توزیع شد ۲۵۶ مورد توسط دانشجویان تکمیل و برگشت داده شد که با استفاده از آزمون‌های آماری ANOVA و T-test مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

۱۱۳ نفر (۴۴/۱ درصد) از نمونه‌ها پسر و بقیه دختر بوده که میانگین سنی دانشجویان پسر $21/42 \pm 2/28$ و دختر $21/30 \pm 2/46$ بود. ۷۴ نفر (۲۹/۱ درصد) از دانشجویان در دانشکده‌ی پزشکی، ۷۴ نفر (۲۹/۱ درصد) دانشکده‌ی بهداشت، ۴۸ نفر (۱۸/۸ درصد) دانشکده‌ی پیراپزشکی و بقیه

نگرش مثبتی نسبت به آموزش بوده، آن را در رفتار خود منعکس کرده، جهت بهبود آن تلاش می‌کنند (۲۶) و با ایجاد قوانین واضح و روتین و سیستم پاداش در کلاس درس اجازه نمی‌دهند که ذهن دانش آموزان از کلاس منحرف شود (۲۸). بهره‌وری دانشجویان نیز از آموزش موثر در راهبردهای یادگیری فقط مختص به داخل کلاس درس نمی‌باشد (۲۹ و ۸) و تاثیر آن می‌تواند چندین سال باشد همچنان که تاثیر یک معلم غیراثر بخش نیز چندین سال است (۲۶).

ارزیابی و سنجش کیفیت تدریس مشکل است (۱۷) که مهم‌ترین علت آن نداشتن شاخص‌های تدریس اثربخش در آموزش دانشگاه‌ها می‌باشد (۱۹، ۱۸، ۱۵). اثربخشی تدریس و عملکرد مدرسین باید با روش‌های دقیق، معتبر، قابل اعتماد و عادلانه‌ای که در ارتباط با دانش معلم و عملکردهایی که با یادگیری فراگیران مرتبط است ارزیابی شود (۳۰ و ۲۷). هیچ شاخصی به تنهایی نمی‌تواند اثربخشی اساتید را ارزیابی کند ولی ترکیبی از شاخص‌ها می‌تواند مفید باشد (۳۰) ارزیابی اثربخشی معلمان از طریق راه‌های مختلفی مثل مدیران، معلمان و فراگیران صورت می‌گیرد (۹ و ۱۰).

یکی از روش‌های تعیین شاخص‌های تدریس اثربخش نظرخواهی از دانشجویان می‌باشد (۳۱ و ۱۹، ۱۵، ۳). اکثر محققین شواهد و دلایل زیادی مبنی بر صحت و اعتبار نظرات دانشجویان در مورد اساتید و کیفیت عملکرد آموزشی آنان ارائه داده‌اند (۳۱ و ۲۱). در طی پژوهشی بیش از ۷۲ درصد از دانشجویان اظهار داشته‌اند در بیان نظراتشان درباره‌ی اساتید صداقت داشتند (۲۱)؛ همچنین در مطالعه‌ی شکورنیا و همکاران (۳۱) نیز نزدیک به ۶۶ درصد از دانشجویان همین عقیده را داشتند. در مطالعه‌ی رثوفی و همکاران (۱۲) بیش از ۵۲ درصد از اساتید و ۴۰ درصد از دانشجویان شیوه‌ی نظرخواهی از دانشجو برای ارزیابی اساتید را مناسب می‌دانستند و همچنین در مطالعات غفوریان (۳۲) و آرونی (۳۳) نیز بیش از نیمی از اساتید موافق بودند. لذا بر آن

دانشجویان در حیطه‌ی ویژگی‌های فردی، لحن و کلام احترام آمیز استاد (۲/۷۳) و نگرش استاد نسبت به رشته‌ی تحصیلی (۲/۶۸) را دارای بیشترین و رتبه‌ی دانشگاهی مدرس (۱/۹۳) و قاطعیت و سخت‌گیری استاد (۱/۹۷) را کمترین تاثیر در تدریس اثر بخش می دانستند. همچنین تسلط استاد بر موضوع درس (۲/۷۶) و کوشش جهت تفهیم درس و پاسخ به سوالات دانشجویان (۲/۵۸) را بیشترین و پرسیدن سوال از دانشجو در جریان تدریس (۲/۰۹) و استفاده از وسایل کمک آموزشی (۲/۱۹) را با کمترین تاثیر در تدریس اثربخش در ارتباط با مهارت‌های تدریس مطرح کردند (جدول ۲).

در حیطه‌ی ارتباط بین فردی، حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او (۲/۷) و برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو (۲/۵۶) بیشترین و در دسترس بودن استاد در ساعات غیر کلاسی (۲/۲۴) کمترین تاثیر در تدریس اثربخش عنوان شد (جدول ۲).

دانشجویان در حیطه‌ی مهارت‌های ارزشیابی قضاوت درست و رعایت اعتدال (۲/۵۶) بیشترین و برگزاری کوئیز یا امتحان نیم ترم (۲/۱۰) را کمترین تاثیر در تدریس اثربخش عنوان کردند و در نهایت در حیطه‌ی رعایت قوانین آموزشی که از نظر نمونه‌ها دارای کمترین اهمیت نسبت به دیگر حیطه‌ها بود. حضور به موقع استاد در کلاس درس (۲/۴۳) را دارای بیشترین و رعایت آیین نامه‌ی آموزشی (۱/۹۲) و انجام حضور و غیاب در کلاس (۱/۹۳) را دارای کمترین تاثیر در تدریس اثربخش می دانستند (جدول ۲).

و به طور کلی مهم‌ترین ویژگی‌های تدریس اثر بخش به ترتیب تسلط بر موضوع درس، لحن و کلام احترام آمیز و حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او و کم اهمیت ترین ویژگی‌ها نیز رتبه‌ی دانشگاهی مدرس، انجام حضور و غیاب در کلاس و رعایت آیین‌نامه آموزشی بود (جدول ۲).

از سایر دانشکده‌ها بودند. ۱۴۱ نفر (۵۵/۱ درصد) از آن‌ها در مقطع کارشناسی، ۱۷ نفر (۶/۶ درصد) در مقطع ارشد، ۹۵ نفر (۳۷/۱ درصد) در مقطع دکتری و ۳ نفر (۱/۲ درصد) در مقطع PhD مشغول تحصیل بودند.

۲۸/۹ درصد از دانشجویان در ترم اول و دوم تحصیلی، ۲۹/۷ درصد در ترم سوم و چهارم، ۲۸/۶ درصد در ترم پنجم و ششم و به جز ۶/۶ درصد از دانشجویانی که ترم تحصیلی خود را عنوان نکردند. بقیه در سال چهارم یا بالاتر بودند. یافته‌های این تحقیق نشان داده که از دیدگاه دانشجویان به ترتیب ارتباط بین فردی، مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های فردی، مهارت ارزشیابی و رعایت قوانین آموزشی مهم‌ترین حیطه‌های تدریس اثربخش بود (جدول ۱).

جدول ۱: میانگین نمرات و انحراف معیار

نظرات دانشجویان در حیطه‌های مورد بررسی

حیطه‌ها	میانگین	انحراف معیار
ارتباط بین فردی	۲/۴۹	۰/۳۵
مهارت تدریس	۲/۴۲	۰/۳۲
ویژگی‌های فردی	۲/۳۶	۰/۲۹
مهارت ارزشیابی	۲/۲۷	۰/۴۷
رعایت قوانین آموزشی	۲/۱۳	۰/۵۹

اختلاف دیدگاه بین دانشجویان دختر و پسر در حیطه‌های مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های فردی، مهارت ارزشیابی و رعایت قوانین آموزشی از لحاظ آماری معنی‌دار بوده است (به ترتیب: $P=0<0001$, $P=0/045$, $P=0/029$, $P=0<0001$). همچنین مقطع تحصیلی با ویژگی‌های فردی ($P=0/041$) و مهارت ارزشیابی ($P=0/024$) و سن با مهارت تدریس ($P=0/023$) اختلاف معنی‌داری داشت.

جدول ۲: میانگین نمرات و انحراف معیار نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های یک مدرس اثربخش

اولویت	انحراف معیار	میانگین	ویژگی‌ها	حیطه
۱	۰/۴۸	۲/۷۳	دارای لحن و کلامی احترام آمیز	ویژگی‌های فردی
۲	۰/۵۵	۲/۶۸	نگرش مدرس نسبت به رشته‌ی تحصیلی	
۳	۰/۵۹	۲/۵۷	ظاهر آراسته	
۴	۰/۵۴	۲/۵۵	انتقادپذیر و منطقی بودن	
۵	۰/۶	۲/۴۴	شوخی طبیعی و بشاش	
۶	۰/۷۱	۲/۲۷	ارزش‌های مذهبی	
۷	۰/۷۱	۲/۱۲	سابقه‌ی طولانی تدریس	
۸	۰/۶۴	۱/۹۷	قاطعیت و سخت‌گیری	
۹	۰/۷۵	۱/۹۳	رتبه‌ی دانشگاهی مدرس	
۱	۰/۵۱	۲/۷	حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او	ارتباط بین فردی
۲	۰/۵۳	۲/۵۶	برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو	
۳	۰/۵۷	۲/۵۱	توجه به بازخورد دانشجو	
۴	۰/۶	۲/۴۵	هدایت دانشجویه سمت تقویت صلاحیت‌های حرفه‌ای	
۵	۰/۶۳	۲/۲۴	در دسترس بودن در ساعات غیر کلاس	
۱	۰/۴۹	۲/۷۶	تسلط بر موضوع درس	مهارت‌های تدریس
۲	۰/۵۹	۲/۵۸	کوشش جهت تفهیم درس و پاسخ به سؤالات دانشجو	
۳	۰/۵۶	۲/۵۲	توانایی در برقراری ارتباط موضوع درسی با وظایف شغلی آینده دانشجو	
۴	۰/۶	۲/۵	ارایه‌ی مطالب درسی به صورت پیوسته و مفهوم‌دار	
۵	۰/۵۹	۲/۴۸	استفاده از روش‌های تدریس برای پرورش تفکر انتقادی و خلاق	
۶	۰/۶۱	۲/۴۶	داشتن طرح درس و بیان آن برای دانشجو	
۷	۰/۶۳	۲/۳۹	ایجاد انگیزه در دانشجو برای مطالعه و تحقیق	
۸	۰/۶۴	۲/۳۹	معرفی منابع مورد استفاده جهت تدریس	
۹	۰/۶۳	۲/۳۸	استفاده از روش‌های مختلف آموزشی جهت ایجاد تنوع در تدریس	
۱۰	۰/۶۳	۲/۲۷	مشارکت دادن دانشجو در مباحث درسی	
۱۱	۰/۶۴	۲/۱۹	استفاده از وسایل کمک آموزشی	
۱۲	۰/۶۷	۲/۰۹	پرسیدن سووال از دانشجو در جریان تدریس	
۱	۰/۵۴	۲/۵۶	قضاوت درست و رعایت اعتدال	مهارت ارزشیابی
۲	۰/۷۳	۲/۳۲	برگزاری امتحان جامع و دقیق پایان ترم	
۳	۰/۷۶	۲/۱۱	ارزشیابی در شروع و پایان هر مبحث درسی	
۴	۰/۷۵	۲/۱	برگزاری کوییز یا امتحان نیم ترم	
۱	۰/۶۷	۲/۴۳	حضور به موقع در کلاس	رعایت قوانین آموزشی
۲	۰/۷۵	۲/۲۵	رعایت طول زمان کلاس	
۳	۰/۸۲	۱/۹۳	انجام حضور و غیاب در کلاس	
۴	۰/۷۸	۱/۹۲	رعایت آیین‌نامه‌ی آموزشی (غیبت مجاز دانشجو...)	

بحث

اداره‌ی کلاس، در حیطه‌ی توانایی عمومی استاد کم اهمیت ترین معیار یک استاد توانمند بود.

مظفری (۱۵) به نقل از تاوار عنوان می کند که دانشجویانی که مشروط می شوند علت آن را تدریس استاد به خصوص تسلط بر موضوع درس تلقی می کنند و با توجه به مطالعه‌ی حاضر و مطالعات مختلف انجام شده در نقاط مختلف کشور از قبیل اردبیل (۱۵)، تهران (۳)، کرمان (۲۱) و لرستان (۱۲) شاید بتوان عنوان کرد که از نظر دانشجویان سراسر کشور تسلط بر موضوع درس مهم ترین ویژگی یک استاد موثر می باشد. در مطالعه‌ی حاضر تسلط استاد بر موضوع درس و کوشش جهت تفهیم درس و پاسخ به سوالات دانشجویان بیشترین و پرسیدن سوال از دانشجو در جریان تدریس و استفاده از وسایل کمک آموزشی کمترین تاثیر در تدریس اثربخش در ارتباط با مهارت های تدریس را داشتند. رابینسون نیز معتقد است یکی از اولین و مهمترین ویژگی یک استاد موثر تسلط بر موضوع می باشد (۶) و از طرفی هر چند بهره گیری اساتید از وسایل کمک آموزشی در فرآیند تدریس، موجب افزایش کارایی آن ها در تدریس می شود و یادگیری مطالب را برای فراگیران عینی تر، جذاب تر، و عمیق تر و پایدارتر می کند ولی بر اساس نتایج این مطالعه و همچنین درگاهی و همکاران (۳) از دیدگاه دانشجویان در حیطه مربوطه کمترین امتیاز را در ویژگی های تدریس اثربخش داشته است.

برای استادان تنها داشتن دانش کافی نیست، بلکه برقراری یک ارتباط موثر و مناسب موجب ایجاد انگیزه و حتی پیشرفت تحصیلی در دانشجویان می گردد (۱۸). یافته های این پژوهش نشان داده که در حیطه‌ی ارتباط بین فردی، حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او و برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو با بیشترین و در دسترس بودن استاد در ساعات غیر کلاسی با کمترین تاثیر در تدریس اثربخش عنوان شد. گرانت و

اطمینان از مدرس و تدریس اثربخش در هر سال و در هر کلاسی، اولین مسوولیت هر سیستم آموزش پرورش و آموزش عالی می باشد (۹). با توجه به پیشرفت فناوری و ورود به عصر فرا صنعت لازم است فرایند یاددهی-یادگیری در مدارس و دانشگاه ها نیز با این تحولات هماهنگ گردد و از راهبردهای سنتی انتقال اطلاعات به سمت راهبردهای آموزشی جدید مساله مداری و مشکل گشا که می تواند منجر به رشد توانایی های خلاق در دانش آموزان و دانشجویان گردد حرکت نماید (۱۶). امروزه مشخص گردید که آموزش به روش سخنرانی و یادگیری به روش حافظه‌ای، هرگز جوابگوی پیشرفت تحصیلی کشور نخواهد بود (۳۴).

در مطالعه‌ی رضائی و همکاران (۲۱) از دیدگاه دانشجویان به ترتیب ارتباط بین فردی، مهارت های تدریس، ویژگی های فردی، مهارت ارزشیابی و رعایت قوانین آموزشی مهم ترین حیطه های تدریس اثربخش بوده که با این تحقیق کاملاً مطابقت دارد.

ترم تحصیلی و سن دانشجویان با دیدگاه آن ها درباره‌ی تدریس اثربخش مشابه مطالعات عسگری (۱۸) و مظلومی (۲۲) اختلاف معنی داری نداشت.

دانشجویان در حیطه‌ی ویژگی های فردی، لحن و کلام احترام آمیز استاد و نگرش استاد نسبت به رشته‌ی تحصیلی را دارای بیشترین و رتبه‌ی دانشگاهی مدرس و قاطعیت و سخت گیری استاد را کمترین تاثیر در تدریس اثربخش می دانستند. لارسون و نودینگ روی اهمیت رابطه‌ی احترام آمیز و مهربانانه بین معلم و فراگیران تاکید کردند و اعتقاد داشتند که کل برنامه های مدرسه باید بر این اصول استوار باشد (۲۹). همچنین فیلیپ (۶) نیز معلمی را موثر می داند که با فراگیران رابطه‌ی توأم با احترام متقابل داشته باشد. در مطالعه‌ی درگاهی و همکارانش (۳) قاطعیت و جدی بودن در

مختلف عنوان شده فوق به تایید رسید، می‌توان عنوان کرد که مدرسین و دانشجویان به دو دید متفاوت به این موارد نگاه می‌کنند مدرسین این موارد را به دید مرور مطالب درسی هر جلسه تا قبل از جلسه‌ی بعدی و جلوگیری از جمع‌آوری مباحث برای مطالعه در شب امتحان می‌باشد، در حالی که بسیاری از دانشجویان در دوران تحصیلی خود بیشتر دنبال راحت طلبی هستند؛ به طور مثال در مطالعه‌ی رمضان و همکارانش (۲۱) در حالی که قوانین آموزشی از دید دانشجویان کمترین اهمیت را داشت از دید مدرسین یکی از مهم‌ترین موارد موثر در تدریس اثر بخش عنوان شد که می‌تواند موید هدفدار بودن مدرسین و راحت طلبی دانشجویان باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های این مطالعه برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی مناسب و هدفدار جهت بهبود فرآیند یاددهی - یادگیری و آشنایی اساتید با روش‌های نوین و موثر تدریس و استراتژی‌های آموزشی مبتنی بر تحقیقات همچنین تقویت مهارت‌های ارتباطی مدرسین و توجه به مولفه‌های این حیطه درگزینش، جذب و ارزشیابی آن‌ها پیشنهاد می‌گردد.

تقدیر و تشکر

مقاله‌ی حاضر برگرفته از طرح پژوهشی مصوب با عنوان "مقایسه‌ی ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه مدرسین و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد" به شماره ۲۰۸۸ می‌باشد، در نهایت بدینوسیله پژوهشگران مراتب تشکر و قدردانی خود را از مرکز توسعه‌ی آموزش پزشکی و معاونت پژوهشی دانشگاه به خاطر حمایت مالی اعلام می‌دارند.

همکارانش (۲۶) رابطه‌ی مثبت و احترام آمیز مدرس را عاملی جهت نفوذ آموزش در فراگیران و همچنین در مطالعه‌ی رضانی و همکارانش (۲۱) به عنوان تعیین کننده میزان مشارکت فراگیر در کلاس عنوان شد. مورپی و همکارانش نیز یکی از ویژگی‌های معلمان اثربخش را احترام به دانشجویان عنوان کردند (۱۳). در مطالعه‌ی رضانی و همکارانش (۲۱) اساتید دانشگاه در دسترس بودن مدرس در ساعات غیر کلاس را کم اهمیت می‌دانستند.

نتایج این مطالعه نشان داد که از دیدگاه دانشجویان در حیطه‌ی مهارت‌های ارزشیابی قضاوت درست و رعایت اعتدال بیشترین و برگزاری کوییز یا امتحان نیم ترم کمترین تاثیر در تدریس اثربخش را دارند. رضانی و همکارانش (۲۱) عنوان می‌کنند که دانشجویان خارج از کشور مهارت و قضاوت عادلانه و درست استاد را مهم‌ترین ویژگی یک مدرس توانمند و موثر می‌دانند. در مطالعه‌ی درگاهی و همکارانش (۳) نیز در حیطه‌ی توانایی‌های بعد تدریس، برگزاری امتحان جامع و دقیق در پایان ترم دارای بیشترین اهمیت و برگزاری کوییز یا امتحان نیم ترم کمترین اهمیت را داشته است.

برلو علاقه به رعایت نظم و مقررات آموزشی، را یکی از مهم‌ترین مولفه‌های یک مدرس می‌داند (۲۱). در مطالعه‌ی حاضر در حیطه‌ی رعایت قوانین آموزشی، حضور به موقع استاد در کلاس درس دارای بیشترین و رعایت آیین نامه‌ی آموزشی و انجام حضور و غیاب در کلاس کمترین تاثیر را در تدریس اثربخش می‌دانستند. در مطالعه‌ی رضانی و همکارانش (۲۱) نیز انجام حضور و غیاب در کلاس کم اهمیت ترین ویژگی مدرس بود.

با توجه به اینکه دانشجویان گزینه‌های قاطعیت و سخت‌گیری استاد، برگزاری امتحان میان ترم و نیز انجام حضور و غیاب را در حیطه‌ی مختلف دارای کمترین تاثیر در تدریس اثربخش می‌دانستند و این موارد در مطالعات

References

- 1- Endaleb B, Ahmadi Gh R. A Study of the Amount of Applying Teaching effectiveness criteria in Khorasgan Islamic Azad University from the view point of students in 2006-2007. *Danesh va pajoohesh dar oloome tarbiati*. 2007; 15: 67-82.
- 2- Khorshidi R. The survey of Quality of teaching doctoral courses at two time periods in Shiraz University. Available from: <http://shmotoun.ihcs.ac.ir/PDF/kongere/2/4.pdf>
- 3- Dargahi H, Hamouzadeh P, Sadeghifar J. Criteria assessment of a expert teacher for effective teaching. *Payavard Salamat*. 2011; 4(3&4):91-98.
- 4- Baghiani Moghadam M H, Sharifirad G R, Rahaei Z , et al . Educational technology. *Sobhan*, 2009: 59.
- 5- Blanton L P, Pugach M C. Preparing general education teachers to improve outcomes for students with disabilities. American association of colleges for teacher education . 20005.
- 6- Gurney P. Five factors for effective teaching. *New Zealand Journal of Teachers' Work*. 2007; 4(2):89-98.
- 7- salehi Sh. Effective teaching. *Journal of Shahrekord Uuniversity of Medical Sciences* 2001; 3 (2): 12-21.
- 8- Balaraman P, Khan M, Fleming M , et al. Strategies for effective teaching A handbook for teaching assistants. 1995. Available from: <http://www.engr.wisc.edu/services/elc/strategies.pdf>
- 9- Empowering effective teachers: readiness for reform. Bill and Melinda Gates Foundation Research Brief 2010. Available from: <http://www.gatesfoundation.org/united-states/Documents/empowering-effective-teachers-readiness-for-reform.pdf>
- 10- Akiri A A, Ugborugbo N M. Teachers' effectiveness and students' academic performance in public secondary schools in Delta State, Nigeria. *Stud Home Comm Sci* 2009; 3(2): 107-113.
- 11- McColskey W, Stronge J H, Ward TJ & et al. Teacher effectiveness, student achievement, & national board certified teachers. Available from: www.nbpts.org.
- 12- Raoufi Sh, Seikhian A, Ebrahimzade F , et al. Designing a novel sheet to evaluate theoretical teaching quality of faculty members based on viewpoints of stakeholders and charles E. Glassick's scholarship principles. *Journal of Hormozgan University of Medical Sciences*. 2010; 14(3): 167-176. [Persian]
- 13- Sakarneh M. Effective teaching in inclusive classroom: Literature Review. The

University of New England, Armidale, NSW 2351, Australia. SAK04009. Available from: <http://www.aare.edu.au/04pap/sak04009.pdf>

14- Shabani Varaki B, Hossaingholizadeh R. Evaluation of college teaching quality. *Journal of Research and Planning in Higher Education* 2005; 12:1-21. [Persian]

15- Mozaffari N, Mohammadi M A, Dadkhah B. The specialties of a good master from the viewpoint of student of Ardabil University of medical science 2008. *Journal of Policy Research, School of Nursing and Midwifery Ardabil*. 2010; 12: 64-71. [Persian]

16- Nikneshan Sh, Nasresfahani A R, Mirshahjafari E, et al. The amount of used creative teaching methods and survey faculty members characterize gifted student point of view. *Studies in Education*. 2011; 11(2):145-64. [Persian]

17- Reichardt R. Toward a Comprehensive Approach to Teacher Quality. *Mid-continent Research for Education and Learning*. 2001. Available from: http://www.mcrel.org/PDF/PolicyBriefs/5012PI_PBTowardAComprehensive.pdf.

18- Asgari F, Mahjoob Moadab H. Comparing characteristics of an effective teaching from teachers' and students' point of view, *Guilan University of Medical Sciences*.

Strides in Development of Medical Education. 2010; 7(1): 26-33. [Persian]

19- Zohoor A, Eslaminejad T. Teacher's effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of Medical Sciences. *Payesh Journal*. 2002; 1(4): 5-13. [Persian]

20- Razavi M, Rabani A, Tavakol M. The evaluation of teaching in Tehran University of Medical Sciences and Health Services: Students' point of view. *Tehran University Medical Journal*. 1999; 57(3): 70-8. [Persian].

21- Ramezani T, Dortaj Ravari E. Characteristics of effective teachers and pertinent effective educational factors according to the teachers and students' point of view in schools of nursing, kerman University of Medical Sciences. *Studies in Development of Medical Education*. 2009; 6(2): 139-48. [Persian]

22- Mazloomi Mahmood Abad S S, Rahaei Z, Ehrampoush M H, et al. The characteristics of an expert faculty member based on view points of medical students, Yazd, 2008. *Journal of Hormozgan University of Medical Sciences*. 2010; 14(3): 226-33. [Persian]

23- Miller K. School teacher and leadership impacts on student achievement [policy brief]. Aurora, CO: Mid-continent. Research for Education and Learning. 2003.

- Available from:
http://www.mcrel.org/PDF/PolicyBriefs/5032_PI_PBSchoolTeacherLeaderBrief.pdf
- 24- Hassan Zahraei R, Atash Sokhan G, Salehi Sh , et al. Comparing the factors related to the effective clinical teaching from faculty members' and students' points of view. *Iranian Journal of Medical Education* . 2008; 7 (2) :249-56. [Persian]
- 25- Goldhaber D, Anthony E. Can teacher quality be effectively assessed? This is an updated version of a paper of the same title previously posted on the Urban Institute website on 2004. Available from: http://www.urban.org/UploadedPDF/410958_NBPTSOOutcomes.pdf
- 26- Grant L, Stronge J H, Popp P. Effective teaching and At-Risk/Highly mobile students: What do award-winning teachers do?2008. Available from: http://center.serve.org/nche/downloads/eff_teach.pdf.
- 27- National center for learning disabilities. teacher effectiveness and professional development. 2010. Available from: <http://www.nclld.org>.
- 28- Cakmak M. The Perceptions of student teachers about the effects of class size with regard to effective teaching process. The qualitative report. 2009; 14: 395-408.
- 29- Gourneau, B. Five attitudes of effective teachers: Implications for teacher training. *Essays in Education*. 2005; 13: 1-8.
- 30- Chait, R. Ensuring effective teachers for all students: Six state strategies for attracting and retaining effective teachers in high-poverty and high-minority schools. Washington, DC: Center for American Progress. 2009. Available from: http://www.americanprogress.org/issues/2009/05/effective_teachers.html.
- 31- Shakurnia A, Motlagh M E, Malayeri A R , et al. Students' opinion on factors affecting faculty evaluation in Jondishapoor Medical University. *Iranian Journal of Medical Education*. 2005; 2(5): 109-17.
- 32- Ghafourian Boroujerdni M, Shakurnia A. A survey on teachers' attitudes towards the feedback of evaluation results and improvement of teaching quality in Ahvaz Medical Sciences University. *Iranian Journal of Medical Education* . 2002; 2: 25.
- 33- Arboni F, Nourian A, Bakhshodeh H. A Survey of students and academic members' views about masters evaluation regarding the quality of teaching. *Journal of Medical Education Development*. 2011; 3(5): 1-10.
- 34- Naderi N, Abedini S, Asghari N , et al. Assessment of education quality of basic

sciences based on medical students'
Perspective. *Journal of Hormozgan*

University of Medical Sciences. 2010; 14(3):
206-12.

The Characteristics of Effective Teaching Based on Viewpoints of Shahid Sadoqi University of Medical Sciences

Mirmohammadi Meybodi S J¹, Mazloomi Mahmodabadi SS², Sharifpour Z¹, Shahbazi H¹,
Mohamadlo A¹

¹ Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Dept. of Disease Control, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran ²

Corresponding Author: Sharifpour Z, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences-Yazd, Iran.

Email: zahrasharifpour@yahoo.com

Background and Objective: Effective teaching is a set of teacher's behaviors that causes educational goals to be obtained and the quality of education to be improved. Students' feedback on teaching as the main stakeholders with tangible information for evaluation of teachers provides special information for the teacher who can take advantage of it to be more effective and improve his or her performance. Therefore, we decided to study the characteristics effective teaching based on viewpoints of medical students at Yazd Shaheed Sadoqi University of Medical Sciences.

Material and Methods: The study is descriptive-analytical. The population consisted of 256 students studying at Yazd Medical Sciences University. Data collection instrument was a questionnaire whose reliability and validity were confirmed in previous studies. A multi-staged stratified sampling method was used to collect data. SPSS, Chi square test, ANOVA and T-test were run.

Results: The survey results indicated that the priorities for effective teaching were teacher personality, teaching skills, personal attributes, assessment of skills, and observing educational rules. On the whole, according to the students, the most important characteristics of effective teaching are student mastery of the course (2.76), teachers' politeness (2.73) and their respect for students (2.7).

Conclusion: Based on students' views, holding appropriate and targeted workshops and training courses, empowering teachers with new and effective teaching methods, and research-based instructional strategies are vital. Also, teaching communication skills as well as good evaluation techniques are important.

Keywords: *Effective Teaching, View, Students, Yazd*